

סימוכין: 293a.05

הפרויקט הלאומי של עולי אתיופיה

סיכום שנתי
ינואר - ספט' 2005

מוגש ע"י נגסט מנגשה
מנכ"לית הפרויקט הלאומי

דצמבר 2005
כסלו תשס"ו

תוכן העניינים

3	א. מבוא
4	ב. SPACE - נוער בבתי הספר
4	1. תגבור לימודי ההכנה לבגרויות.....
13	2. הנחיית הורים
15	3. מגשרים חינוכיים.....
16	4. הכנה לצה"ל.....
19	5. מלגות לסטודנטים
20	ג. SPACE - נוער במצבי סיכון
20	1. מרכזי איתור וטיפול בנוער במצבי סיכון
25	ד. SPACE - בניית קהילה
25	1. הכשרת נציגות הארגונים וחברי ועדות ההיגוי היישוביות.....
27	2. הכשרת מנהיגות שכונתית.....
28	ה. ביקורים ומשלחות
29	ו. רכזי הפרויקט הלאומי
30	ז. ועדות מקצועיות
31	ח. סיכום
32	ט. נספח

א. מבוא

הפרויקט הלאומי של עולי אתיופיה הינו פרי יוזמה משותפת של ממשלת ישראל, ארגונים יהודיים מרכזיים בתפוצות והקהילה האתיופית. כתוצאה מיזמה זו נוצרה שותפות ייחודית המאגדת תחת קורת גג אחת את משרדי הממשלה, הסוכנות היהודית, איחוד הקהילות היהודיות, ג'וינט ישראל וקרן היסוד יחד עם נציגות קהילת יוצאי אתיופיה לקידום קליטת הקהילה בישראל.

הייחודיות של הפרויקט הלאומי מתבטאת בכך שהוא מהווה את החוליה המקשרת בין הקהילות היהודיות בארץ ובעולם לבין קהילת יוצאי אתיופיה, לגיוס המאמץ המשותף ולקידום שילובם המוצלח של בני הקהילה בחברה הישראלית, תוך שבני הקהילה מהווים חלק בלתי נפרד מהפרויקט – או בלשון אחרת – הם חלק מהפתרון, ולא רק חלק מהבעיה.

דו"ח סיכום זה מהווה תוצר סופי לשנת עבודה להפעלת תכניות הפרויקט הלאומי. הוא מבוסס על פעילויות ויישום פרויקטים בשטח שנבעו מהחלטת הנהלת הפרויקט הלאומי למקד את עיקרי המאמצים בחתך הגילאים 13-18 ובהעצמת קהילה, זאת בעקבות מיפוי צרכים ותוכניות מקיף עבור קהילת יוצאי אתיופיה. בעקבות החלטה זו פותחה הקונספציה של SPACE על שלושת מרכיביה:

- סיוע לימודי והכנה לבגרויות.
 - טיפול בנוער במצבי סיכון.
 - פעולה להעצמת הקהילה.
- למרכיבים הללו הוכנו תוכניות מפורטות ונבחרו גופים מפעילים שונים אשר אושרו ע"י הנהלת הפרויקט הלאומי כדלקמן:
- סיוע לימודי והכנה לבגרויות – תוכנית המופעלת ע"י מכון ברנקו וייס והחברה למתנ"סים ביישובים: חדרה, נתניה, לוד, קרית גת, קרית מלאכי, באר שבע ועפולה.
 - מרכזי איתור וטיפול בנוער במצבי סיכון – תוכנית זו מופעלת ע"י עמותת עלמי"א בבאר שבע, עמותת פידל בנתניה, רחובות וקרית גת, מתנ"ס גדרה בגדרה עמותת המסע אל ציון בלוד וקרן לפיתוח חדרה בחדרה.
 - בניית קהילה:
1. הנחיית הורים – מופעלת ע"י עלמי"א בגדרה, באר שבע וקרית גת, טבקה בנתני, לוד וחדרה ופידל בנתניה.
 2. תוכנית פיתוח והכשרת מנהיגות – מופעלת ע"י עמותת "ידיד" ועמותת טבקה.
 3. תוכנית מגשרים – מופעלת ע"י עמותת פידל.
 4. הכנה לצה"ל – מופעלת ע"י צופי שבע.
 5. מלגות לסטודנטים - תוכנית בשיתוף עם הסוכנות היהודית לסטודנטים שאינם זכאים למלגות ממנהל הסטודנטים ופורצי דרך.

הפרויקט פועל ומיישם את התוכניות השונות ביישובים שקיבלו עדיפות בהתאם לקריטריונים אשר הוחלט עליהם בתחילת הדרך.

הישובים הם: באר שבע, קרית גת, לוד, חדרה, נתניה ורחובות. בנוסף נכללו היישובים: גדרה, עפולה וקרית מלאכי על פי בקשתם של תורמים וזכו בחלק מהתוכניות, אך לא במלואן.

במהלך ימים אלו מתרחש תהליך מקביל בו הפרויקט הלאומי מסכם את שנת הפעילות הראשונה שלו ומתכוון באופן נמרץ לקראת שנת הפעילות החדשה - תשס"ו.

שנת עבודה זו מהווה קרש קפיצה ונדבך חיוני בהתפתחותו של הפרויקט הלאומי הן מבחינת התמקצעות והן מבחינת הפקת לקחים. יש לציין כי הצלחת התוכניות יסודה במציאת פתרונות בשיתוף עם קהילת יוצאי אתיופיה, כאשר הקהילה היא השותפה העיקרית בפרויקט הלאומי; הצלחתו של הפרויקט משתקפת בהצלחתה של הקהילה ולהיפך.

ב. SPACE - נוער בבתי הספר

1. תגבור לימודי והכנה לבגרויות

תוכנית תגבור לימודי ובגרויות נועדה לקדם את הישגיהם של תלמידי יוצאי אתיופיה ולהכניסם כראוי לקראת בחינות הבגרות. תעודת הבגרות חיונית להבטחת השכלה אקדמאית והשתלבות בשוק העבודה בחברה הישראלית. תוכנית זו מהווה אתגר מבחינת יצירת שוויון ההזדמנויות עבור תלמידים יוצאי אתיופיה, כדי שיוכלו להגשים את מלוא הפוטנציאל הטמון בהם, לאור המכשולים הרבים המוצבים בפניהם.

כיום לומדים במסגרת מערכת החינוך הפורמלית כ- 30,000 תלמידים יוצאי אתיופיה, מתוכם כ- 16,000 בבתי הספר היסודיים ו- 14,000 בחטיבות הביניים ובבתי הספר התיכוניים. 1860 ילדי עולים נמצאים במרכזי קליטה וכ- 2500 ילדי עולים מתחילים בכל שנה את לימודיהם בכיתה א'.

למרבית התלמידים פערים בהישגים לימודיים, והם מתאפיינים בתופעת נשירה גלויה וסמויה גבוהה ובשיעור זכאות נמוך לתעודת בגרות. בשל כל אלו נוצר ההכרח להתערבות מיידית, בפרט בתקופת המעבר מחטיבת הביניים לבית ספר התיכון.

בעקבות כך פיתח הפרויקט הלאומי את התוכנית המרכזית SPACE לתגבור לימודי והכנה לבגרויות על בסיס מספר עקרונות:

- טיפול בצורכי התלמידים מנקודת מבט הוליסטית – חינוכית, רגשית וכלכלית.
- איתור תלמידים בעלי פוטנציאל גבוה ותמיכה בהם.
- יצירת מעורבות הורים ועידודה.
- מחויבות לתוצאות.

עקרונות אלה ימומשו בשטח במסגרת היעדים העיקריים של תוכנית התגבור הלימודי:

- העלאת ההישגים הלימודיים של התלמידים.
- צמצום תופעת הנשירה ממערכת החינוך.
- העלאת מספר התלמידים הזכאים לתעודת בגרות בדגש על מקצועות איכותיים.

לאחר הגדרת היעדים נעשו מספר שלבים:

1. איתור צרכים של הקהילה.
2. מיפוי קהל יעד מבחינת המצב החברתי והלימודי של כל תלמיד כולל מעקב אישי אחרי התקדמותו והישגיו.
3. מיפוי גופים מתערבים לטובת הקהילה ובחינת התוכניות הקיימות.
4. הצבת מדדי הצלחה כולל הערכה חיצונית על כל התוכניות שמופעלות. (מצ"ב נספח א').
5. חיפוש גופים מפעילים ואיתורם על פי הקריטריונים שנקבעו ע"י הוועד המנהל של הפרויקט הלאומי שהם:

- בעלי מעמד משפטי מתאים להתקשרות ומחזור פעילות שנתית של מיליון ש"ח לפחות. (במקרה שמדובר בארגונים של יוצאי אתיופיה בעלי מחזור שנתי נמוך יותר תתאפשר ההתקשרות בכפוף לאישור ועדת הכספים).
- בעלי ניסיון מקצועי מוכח בתחום פעילות הפרויקט הלאומי, כאשר תינתן עדיפות לגופים עם ניסיון בעבודה עם יוצאי אתיופיה.
- בעלי יכולת לקיים בקרה והערכת ביצועים אמינה.

- בעלי יכולת כלכלית וביטחונות למניעת הפסקת הפעילות עקב קשיים כלכליים, ויכולת עמידה באיכות ביצוע גבוהה כולל עמידה בלוחות זמנים ובתקציב מתוכנן.
- מאפשרים העסקת יוצאי אתיופיה, בעלי כישורים מתאימים.
- מנוהלים באופן תקין ע"פ דרישות רשם העמותות.

אסטרטגיית הפעולה

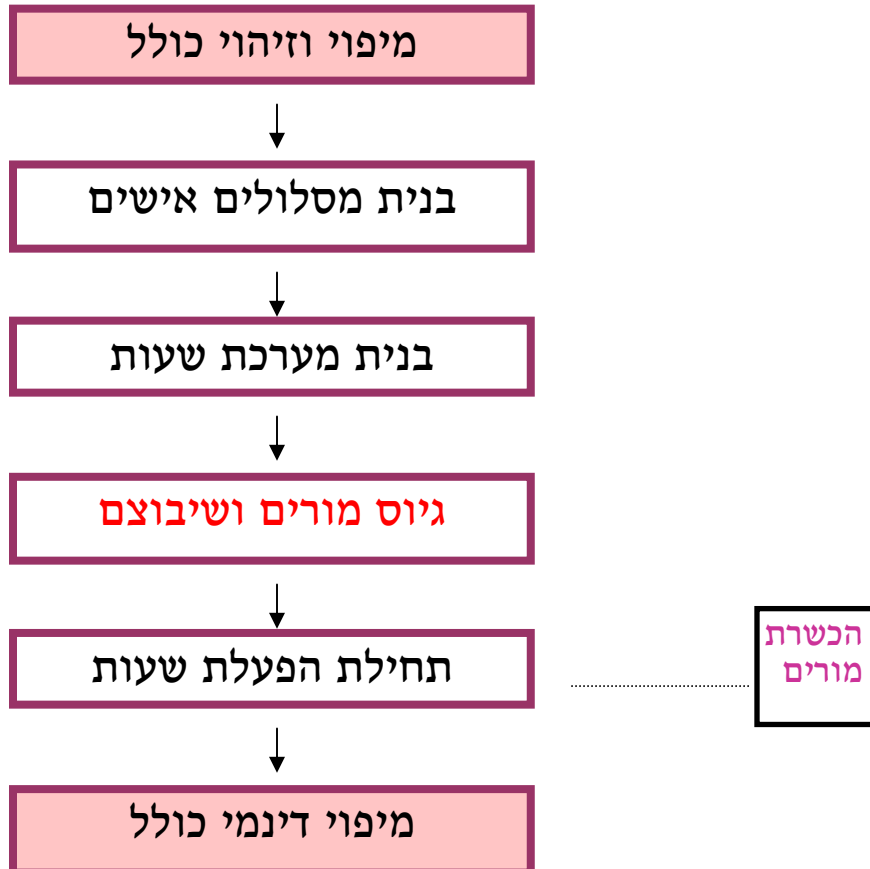
אסטרטגיית הפעולה של הגופים המפעילים בתוכנית עבודה זו מבוססת על שני עקרונות חשובים אותם הינחה הפרויקט הלאומי:

- (א) חובת תיאום ואחריות לפעילות ע"י מנהלי אגף החינוך ברשויות ומנהלי בתי הספר.
 (ב) הפעילות תתבצע בין כתלי בית הספר ובאחריות המנהלים.

השלבים המקדימים להפעלת התוכנית:

1. בוצע מיפוי תלמידים כולל מצב לימודי חברתי של כל תלמיד וכן מיפוי תוכניות קיימות.
2. נערכו פגישות תיאום, נקבעו נהלי עבודה משותפים וחלוקת תפקידים לטובת ביצוע התוכנית.
3. גויס כוח אדם לטובת ביצוע התוכנית – מנחים פדגוגיים, מנחי נוער ומורים. תהליך המיון של כוח האדם כלל מס' שלבים: סדנאות מיון וריאיונות אישיים. מבין המועמדים היו גם מורים יוצאי אתיופיה.
4. מנחי הנוער קיימו שיחות אישיות עם התלמידים ועם הצוות החינוכי בבתי הספר.
5. נערכו כנסים בהם התקיימה שיחה משותפת בין התלמידים, הנהלת ביה"ס וצוות הגוף המפעיל. צוות הגוף המפעיל יצר קשר רציף בין המורה בבית הספר לבין המורה אחרי הצהריים ע"י ניהול יומן משותף של שני המורים לצורך פיקוח על נוכחות ובנוסף תלמידים המשתתפים באופן קבוע קיבלו תמריצים (ציון בונוס).
6. התקיימו הנחיות פדגוגיות אישיות וקבוצתיות לצוות המורים לפי ההתמחויות השונות ולפי הצרכים שעלו מהשטח.

אנו מבקשים להמחיש את המפורט לעיל בשתי סכימות:

השותפים

רכזים
מורים מקצועיים

רכזים
יועצות
מגשרים
מחנכים

רכזות חברתיות
מנהלת מרכז הלמידה
רכזים בית ספריים

כל הגורמים המעורבים

השלב בתהליך

זיהוי לימודי

- הישגים
- תעודות
- דפי זכאות
- לבגרות
- ציוני עבר

זיהוי חוץ לימודי

- היבטים חברתיים
- היבטים משפחתיים
- בעיות רגשיות
- נקודות חוזק
- חברתיות

ראיון אישי לתלמיד

- בחינת רצונות
- התלמיד ונטיותיו.
- בדיקת מעורבות
- התלמיד.
- החתמת התלמיד על
- חוזה השתתפות.

עיבוד נתונים וקבלת החלטות

בנית מסלול אישי

תמונת מצב עדכנית:

תוכנית הסיוע הלימודי והכנה לבגרויות פעלה באמצעות מכון ברנקו וייס ביישובים: לוד, חדרה, עפולה, קרית גת ובאר שבע. מספרם הכולל של התלמידים המשתתפים בתוכנית ביישובים הללו: 1,106. החברה למתנ"סים הפעילה את התוכנית בנתניה ומספרם הכולל של התלמידים המשתתפים בתוכנית הינו: 227. במסגרת תוכנית 'עתידים' לתלמידים מצטיינים משתתפים כ- 320 תלמידים. סה"כ השתתפו בתוכנית תגבור לימודי והכנה לבגרויות בכל היישובים שבהם פועל הפרויקט הלאומי 1,653 תלמידים.

קביעת מס' התלמידים ביישובים נעשתה לאחר בדיקת הצרכים היישוביים, מיפוי תוכניות קיימות ותיאום עם גופים שונים שמתפעלים תוכניות דומות באחריות הרשויות המקומיות. המקצועות הנלמדים היו: אנגלית, מתמטיקה, שיעורי שפות, היסטוריה וכד'. להלן נתונים מפורטים של תלמידים לפי יישובים:

שם היישוב	מס' משתתפים מתוכנן	מס' משתתפים בפועל
קריית גת	230	214
באר שבע	386	356
נתניה	300	227
לוד	200	167
קריית מלאכי	50	50
עפולה	170	158
חדרה	168	161

להלן טבלה הכוללת מס' תלמידים ונתונים בית ספריים ע"פ המחוזות:

מחוז דרום

יישוב	בית ספר	מס' תלמידים
באר שבע	רבין	72
	מקיף ג'	46
	מקיף ו'	56
	מקיף ח'	20
	רגר	10
	מקיף ה' (אמ"ת)	73
	מקיף א'	11
	אולפנת אמ"ת	68
	סה"כ	
קרית גת	גרוס	115
	רוגוזין	61
	רבין, שלאון, מאיר	38
סה"כ		214
קרית מלאכי		50
סה"כ מחוז דרום		620

מחוז מרכז

מס' תלמידים	בית ספר	יישוב
17	נעמ"ת	לוד
8	עמ"ל 1	
24	אלישיב	
67	אליעד	
7	גני אביב	
21	המאירי	
7	ז'בוטינסקי	
16	לוי אשכול	
167		סה"כ
59	ליבוביץ'	נתניה
98	שפירא	
70	ריגלר	
227		סה"כ
394		סה"כ מחוז מרכז

מחוז צפון

מס' תלמידים	בית ספר	יישוב
65	תיכון חדרה	חדרה
32	ממ"ד בנים	
40	מבשרת	
24	מדעים ואומנויות	
161		סה"כ
43	ברוש	עפולה
35	אורן	
65	יהודה	
15	אולפנה צביה	
158		סה"כ
319		סה"כ מחוז צפון

הערה - מצ"ב נספח א' - נתונים על מס' התלמידים המשתתפים בתוכנית תגבור לימודי והכנה לבגרות ביישובים השונים.

פעילות חברתית:

במסגרת הפעילות החברתית אשר נועדה לגיבוש חברתי והרחבת הידע הכללי, נערכו מפגשי חשיפה, פעילויות מיוחדות בחגי ישראל ולגבי מאפייני העדה האתיופית וכן סדנאות שונות בנושאים מגוונים, כגון: זהות אישית, מפגשי הורים, פיתוח מודעות והעלאת הדימוי העצמי וכו'.

במהלך חודשי הקיץ נעשתה פעילות קיץ בכל היישובים באמצעות שני הגופים המפעילים: מכון ברנקו וייס והחברה למתנ"סים. לפני תחילת הפעילות נעשתה בדיקה ראשונית של מספר התלמידים המעוניינים בפעילות, בניית תוכנית בשיתוף עם בני הנוער ויצירת קשר עם הנערים לקראת הפעילות. המטרות העיקריות לפעילות הקיץ היו:

1. יצירת מסגרת פעילות לתלמידי הפרויקט שתהווה אלטרנטיבה מושכת אל מול חוסר המעש המאפיין בדרך כלל את חופשת הקיץ.
2. חשיפת התלמידים לפעילות חוץ לימודית מתחומי ידע והתנסות שונים.
3. תגבורים לימודיים לתלמידים המעוניינים.

מסקנות ולקחים:

1. קיימת בקרב המשתתפים שביעות רצון לגבי עצם קיום הפעילות.
2. בעיית חוסר המחויבות של התלמידים המאפיינת את הפעילות במשך השנה אפיינה גם את פעילות הקיץ.
3. בדרך כלל הייתה היענות גבוהה יותר בקרב תלמידי חטיבות הביניים מאחר שלתלמידי החטיבות העליונות היו עיסוקים עצמאיים.
4. מומלץ להציג לתלמידים/הורים/ביה"ס את תוכנית הקיץ בשלב מוקדם יותר של השנה ולבדוק מראש תוכניות מקבילות של גורמים אחרים על מנת לא ליצור כפילויות ועומס יתר על התלמידים.

מס' המשתתפים בפעילות:

שם היישוב	קריית גת	חדרה	לוד	באר שבע	נתניה	עפולה
מס' המשתתפים	50	12	9	24	68	20

טיפול אינדיבידואלי:

בתוכנית תגבור לימודי והכנה לבגרויות התייחסות מיוחדת לתלמידים בעלי צרכים מיוחדים באופן אינדיבידואלי ע"י מנחים חברתיים. בתוכם כלולים גם תלמידים המוגדרים על סף נשירה ממערכת החינוך.

להלן מס' דוגמאות:

(א) תלמיד לא הגיע לקבוצות הלמידה ולא רצה להסביר מדוע. מנחי הנוער לא ויתרו ולקחו אותו למס' שיחות אישיות עד שהצליחו להבין שאמו של התלמיד עובדת והוא זה שמטפל באחיו הקטנים. בהתייעצות משותפת עם האם הצליחו ליצור מערכת שעות שתאפשר לתלמיד להגיע לתגבורים. מאז הוא מגיע בקביעות ומפיק את המיטב מהשיעורים.

(ב) תלמיד בכיתה ח' מקרית גת התחיל להגיע לביה"ס בנובמבר האחרון לאחר שברח מכפר הנוער אליו נשלח. הנוכחות שלו בביה"ס לא היתה סדירה וכשכבר נכנס לשיעורים, הפריע והורחק מהם. בשלב המיפוי, הנהלת ביה"ס יעצה שלא להתעסק איתו, כי הוא בטיפול קב"ס (הוגדר כנער ללא מסגרת). כשמנחת הנוער ערכה את מפגש החשיפה, התלמיד הגיע והיא שוחחה איתו. בעקבות השיחה הוא הגיע לקבוצות הלמידה, אבל מהר מאוד הסתבר שהילד זקוק לטיפול פרטני ויחס אישי. מנחת הנוער והמנחה הפדגוגית יזמו פגישה בביה"ס עם כל

הגורמים הרלבנטיים ובה הוחלט לבנות עבורו מע'י שעות מיוחדת, על מנת לשמור אותו במסגרת. המנחות של קרית גת התנדבו להיות חלק מצוות ההוראה שילוה אותו במהלך שעות ביה"ס. בשעות אחה"צ התלמיד השתלב בתוכנית SPACE בגרויות.

יש להדגיש כי מנחים חברתיים יוצאי אתיופיה המועסקים ע"י הגופים המפעילים מביאים ערך מוסף משמעותי לעבודה עם אותם תלמידים, ובמיוחד עם תלמידים בעייתיים על סף נשירה. הגופים המפעילים מדווחים שהמנחים החברתיים מתחברים בקלות לתלמידים יוצאי אתיופיה, אשר רואים בהם דוגמה אישית.

העסקת יוצאי אתיופיה בתוכנית תגבור לימודי והכנה לבגרויות:

בתוכנית הנ"ל מועסקים מורים ומנחים מתוכם גם יוצאי אתיופיה, בעלי יכולת העונים לקריטריונים של הגופים המפעילים ושל הפרויקט הלאומי. ברצוננו להביא את הנתונים לגביהם:

הערות	מס' מנחים	מס' מורים	יישוב
לא כלולים מורים ומנחים מתוכנית עתידים.	3	8	באר שבע
	2	2	קרית גת
	2	1	לוד
	1	2	נתניה
	2	2	חדרה
	2	—	עפולה
	12	15	סה"כ

שיפור הישגים:

לאחר פעילות של כחצי שנה ניתן לראות עליה בציונים ברוב בתי הספר ביישובים השונים בהם פעל הפרויקט הלאומי בשנת תשס"ה, בקרב התלמידים המשתתפים בתוכנית. קיים יחס ישר בין טיב הקשר בין ביה"ס לגוף המפעיל לבין שיפור ציוני התלמידים המשתתפים בתוכנית. נראה כי בבתי ספר בהם הקשר בין הגוף המפעיל לבית הספר הדוק וישנו שיתוף פעולה פורה ויצב, שיפור הציונים עולה בצורה משמעותית, זאת לעומת בתי ספר בהם נתקל הגוף המפעיל בקשיים בעבודה מול הגורמים הבית ספריים מסיבות שונות. (מצ"ב נספח).

דוגמאות:

1. בעיר לוד נע טווח הציונים באנגלית בבתי הספר לפני תחילת הפעלת התוכנית בין 56 ל – 68 ובמתמטיקה בין 64 ל – 73. בעקבות הפעלת התוכנית השתפרו הציונים בכל בתי הספר באופן ניכר וכיום הם נעים בטווח - באנגלית בין 62 ל – 73 ובמתמטיקה בין 64 ל – 87.
2. בבאר שבע נע טווח הציונים באנגלית בין 65 ל – 75. אמנם טווח הציונים השתנה בציון אחד או שניים אך במתמטיקה השיפור גדול הרבה יותר ומטווח של בין 43 ל – 68 השתפרו הציונים לטווח של בין 52 ל – 76.

הפקת לקחים ודרכי פעולה בראייה עתידית לתוכנית תגבור לימודי והכנה לבגרויות:

(א) פיתוח ראייה עירונית לכלל הפרויקטים החינוכיים המיועדים לבני הנוער יוצאי אתיופיה. מהלך זה ייצור שיטת עבודה מערכתית אשר תביא להתייעלות.

(ב) היערכות מוקדמת של הפרויקט לשנת הלימודים הבאה תניב מאגר מורים איכותי, תשתית ארגונית פדגוגית אפקטיבית ומיפוי עומק שייתן ביטוי למצבו האמיתי של כל תלמיד.

(ג) מומלץ לבצע הכנה מוקדמת למעבר בין חטיבות לתלמידים העוברים מחטיבת ביניים לחטיבה עליונה ומהיסודי לחטיבה עליונה.

(ד) מומלץ לתקצב בשנה הבאה הזנה, כרטיסיות ואבחונים כחלק מהפרויקט.

(ה) מומלץ להפחית את מספר התלמידים המוקצה לכל מנחה נוער מ- 120 ל- 70 תלמידים לפחות, לטובת עבודה אפקטיבית ברמה פרטנית תוך מתן דגש על תמיכה רגשית – חברתית לתלמידים.

(ו) יש להגביר את התיאום בין הגופים השונים הפועלים ביישובים בקרב קהילת יוצאי אתיופיה.

מעקב ובקרה:

לצורך המעקב והבקרה למצב הלימודי של התלמידים פותחה מערכת מיפוי ממוחשבת ע"י מכון ברנקו וייס. במערכת ניתן לראות:

- תמונה מדויקת על מצבו הלימודי של התלמיד בכל זמן נתון בהתייחס לשינויים במהלך השנה.
- מעקב "מאקרו" על התנהלות קבוצת הלמידה ככלי נוסף לבחינת מצבו הלימודי של התלמיד.
- חתך מצב לימודי בקבוצת הלימוד ככלי למעקב על "תפקוד" המורה.

2. הנחיית הורים

המעבר החד מהתרבות האתיופית למציאות הישראלית והמעברים הרבים אותם חווה קהילת יוצאי אתיופיה, גרמו בין השאר לערעור מעמדם של ההורים במשפחה. השתלבותם המהירה יחסית של הילדים בחברה הישראלית החדשה יצרה גם היא פער תרבותי-חברתי גדול בין ההורים לילדים המתבטא בעיקר בשפה ובהתנהגות. על כל הקשיים הללו נוסף גם השוני המהותי באופיה של מערכת החינוך בישראל לעומת זו באתיופיה, המתבטא בין השאר בתפקיד המרכזי אותו צריך למלא ההורה בחינוך ילדיו במסגרת הבית ספרית ולא רק במסגרת המשפחתית.

בעקבות קשיים אלו יזם הפרויקט הלאומי תוכנית הנחיית ההורים שנועדה להעניק כלים להורים, כדי שיוכלו להשתלב בהצלחה בחברה הישראלית ולמלא את תפקידם כהורים.

מטרות התוכנית:

1. לפתח את המודעות של ההורים והקהילה ביחס לחינוך הילדים.
2. לחזק את הקשר בין ההורים, הילדים ומערכת החינוך.
3. להעצים את סמכותו של ההורה בעיני ילדיו ולהעביר לו מידע וידע כדי שיוכל לסייע לילדיו להתקדם בהצלחה במסגרת המערכת הבית ספרית ואף להבין את המשמעות של תעודת הבגרות להבטחת עתיד ילדיו.
4. הורים לילדים המשתתפים בתוכנית התגבור הלימודי הם אלה המשתתפים בתוכנית הנחיית הורים. המטרה היא לתת מענה הוליסטי לילד במעורבות של הוריו בבית ספרו ובחברה הסובבת אותו.

יעדי התוכנית:

1. לפתח ולחזק כישורים הוריים קיימים וסיוע ברכישת ידע במהלך ההשתלבות בחברה רבת תרבותית.
2. לפתח מנהיגות הורית וקהילתית לקידום החינוך.
3. לחזק ולחדש את תפקיד ההורה כמחנך ומורה לשפת האם, למסורת ולתרבות בקרב קהילת יוצאי אתיופיה.
4. להגביר את מודעות ההורים לזכויותיהם וחובותיהם במסגרת מערכת החינוך ולעודד מעורבות בתהליכים הבית ספריים בפרט ובמסגרות החינוך בכלל.
5. לפתח ולחזק ארגונים כגון: ועד התלמידים וועד ההורים כדי לעודד פעילות חינוכית ברמה הקהילתית.
6. לספק מסגרות המשולבות במעורבות הורית עבור נוער המועד לנשירה מהמסגרות הנורמטיביות, ע"י הגדרת מסגרות אלה ותמיכה בהן מחוץ לבית הספר ובתוכו.

אסטרטגיית פעולה:

תוכנית הנחיית הורים מופעלת ע"י עמותות יוצאי אתיופיה במסגרת העצמת הארגונים כמדיניות הפרויקט. העמותות הן: עלמ"א, טבקה ופידל ביישובים: נתניה, חדרה, באר שבע, קרית גת ולוד. במסגרת הפעלתה של התוכנית בערים השונות נעשו מספר שלבים מקדימים:

1. מיפוי המשתתפים בתוכנית וצרכי ההורים - המיפוי נעשה בשיתוף פעולה עם אנשי מקצוע ביישוב: המנחות הפדגוגיות של מכון ברנקו וייס, מנחי הנוער והמגשרים בבתי הספר בהם מתקיימות תוכניות התגבור הלימודי, מנהלי בתי הספר, עובדי הרשויות וכו'. שיתוף הפעולה תרם הן ברמת העברת המידע ותיאום ציפיות בין הגופים המפעילים והן ליצירת תיאום של כל הגורמים העובדים עם קהל יעד זה, כגון: רשות, בית הספר, גופים וולונטריים וכד'.

2. במקביל למיפוי המשתתפים, נבנו מערכי המפגשים כדי להתאים את התוכנית לצרכים שעולים מהשטח.

3. תהליך מיון וגיוס כוח האדם כלל: פרסום, מיון ותיאום עבור המועמדים הפוטנציאליים אשר יעבירו את ההרצאות במסגרת המפגשים.

4. נערך כנס הורים כללי אשר מטרתו לחשוף את ההורים לתוכניות אשר הוצגו בבית הספר. בכנס הציג כל גוף מפעיל את תוכניתו והוסברה תרומתו של הפרויקט הלאומי לקהילת יוצאי אתיופיה. במקביל הושם דגש על התפקיד המשמעותי שממלא בית הספר וצוותו בתוכניות השונות.

5. התקיימו פגישות עם המנחים והמגשרים כדי לדון על תוכן המפגשים העתידיים ואלו שכבר התקיימו.

לאחר ההכנות יצאה התוכנית לדרך כאשר מבחינת תכנים כוללת נושאים מגוונים. חלק מהמפגשים מוקדשים לנושאים הקשורים להורות, לגישור התרבותי מהחברה האתיופית לחברה הישראלית והקשר עם הילדים. חלק מהמפגשים מוקדשים לנושאים אקטואליים שמתרחשים בקהילה ובחברה הישראלית וחלק מהמפגשים עוסקים בהיסטוריה ומורשת. במשובים שהועברו בין המשתתפים בתוכנית ניכרת שביעות רצון מהתוכנית והתעניינות רבה בעיקר בענייני חינוך והתמודדות עם ילדים בכלל ועם נוער בגיל ההתבגרות בפרט. המשתתפים הדגישו כי הסדנאות תרמו להם להבנת האחריות המוטלת עליהם בחינוך ילדיהם.

להלן נתונים לגבי מספר המשתתפים ומס' המפגשים:

גוף מפעיל	מס' המשתתפים	מס' המפגשים
<u>עלמ"א</u>		
באר שבע	34	11
קרית גת	9	4
גדרה	32	11
סה"כ	74	26
<u>טבקה</u>		
חדרה	45	24
לוד	52	25
נתניה	60	15
סה"כ	157	64
<u>פידל</u>		
נתניה	68	35
סה"כ	68	35
סה"כ	300	

3. מגשרים חינוכיים

תוכנית המגשרים פועלת ברמה ארצית באמצעות עמותת "פידל" ביישובים: באר שבע, קרית גת, רחובות, לוד, חדרה ונתניה, סה"כ 6 מגשרים כאשר כל מגשר פועל בשני בתי ספר ביישוב.

תוכנית המגשרים החינוכיים מתמקדת בתמיכה וסיוע לנוער בסכנת נשירה וחיזוק ותמיכה להורים וצוות בית הספר על מנת למנוע נשירתם של התלמידים מהמסגרות לימודיות.

כניסת המגשרים נעשית באותם בתי הספר בהם פועלת תוכנית התגבור הלימודי. הקשר בין התוכניות, המשך העבודה עם ההורים והרצף בין הבית לבית הספר הינם מרכיבים משמעותיים בעבודתנו. ביקורי הבית וחיזוק ההורים והתלמידים יוצרים מכלול להצלחת התוכנית.

נתונים:

מגשרים המועסקים במימון הפרויקט הלאומי של עולי אתיופיה

יישוב	ביה"ס	מס' תלמידים יוצאי אתיופיה	סה"כ תלמידים בביה"ס	סה"כ עבודה עם הורים
רחובות	אורט, בן צבי	193	1266	32
באר שבע	מקיף אמית, רימון	309	1620	40
באר שבע	אפיק, יוסף קארו	135	873	52
באר שבע	מקיף ו', מקיף ג'	124	2872	78
קרית גת	רמב"ם, בן גוריון	123	354	45
עפולה	אולפנת יהודה, חטיבת אורן	183	974	65
חדרה	פאר עם, תחקמוני	125	314	27
סה"כ		1192	8273	339

4. הכנה לצה"ל

התוכנית פועלת ברמה ארצית ע"י תנועת "צופי שבא" בשיתוף עם צה"ל ומשרד הקליטה. תוכנית ההכנה לצה"ל נועדה להעלות מספר המתגייסים לצה"ל מקרב העדה האתיופית ובמיוחד מקרב נוער בסיכון. המטרה היא לסייע בהתמודדויות עם בעיות שחוו מתגייסים קודמים, וליצור מנהיגות שתמשיך לשרת ולהוביל את הקהילה לחברה הישראלית.

התוכנית מנסה לתת מענה כולל לאוכלוסיית המתגייסים החל משלב ההכנה לגיוס, עוד לפני הצו הראשון. זוהי תוכנית אשר מלווה את המתגייס לשירות הצבאי בכל השלבים, כאשר רכו התוכנית נמצא בקשר שוטף ומתמיד עם נציגי צה"ל.

התוכנית נותנת מענה בשלוש רמות:

לפני גיוס:

- התוכנית עוזבת על מנת לתת מענה בהיבטים שונים:
- התלבטויות, חששות וחוסר ידע לקראת הגיוס בקרב הנערים ומשפחותיהם.
 - מתן תמיכה כוללת למתגייסים, הכנה מנטלית ופיזית.
 - הכנה ממוקדת ומיצוי הפוטנציאל האישי של הנער, תוך כדי חיזוק המוטיבציה לגיוס ולשרות משמעותי. ההכנה כוללת גם חשיפה לקשיים הצפויים במסגרת המערכת הצבאית תוך חיזוק היבטים חיוביים.
 - שיקוף המערכת הצבאית - חשיפת האפשרויות הקיימות לשירות של הנער בצה"ל.

לאחר הגיוס:

- א. ליווי החייל במהלך שירותו הצבאי תוך כדי עירוב הסמכויות הצבאיות.
- מתן תמיכה לחיילים על ידי מפגשים עם קבוצות השווים (חיילים). הקמת קבוצה של חיילים בשירות סדיר מאותו הישוב שתיפגש אחת לתקופה.
 - הגדלת מספר החיילים המשרתים בתפקידים משמעותיים.
 - העלאת אחוזי הישרדות בצבא והשלמת תקופת השירות.
 - הגברת ההשתלבות במסלולי הפיקוד.
 - הגברת פעולות לקראת שחרור מהצבא בתום השירות, ביניהן: מכינות לקראת שחרור.
 - הגדלת מספר המשתלבים בשרות משמעותי בכלל ובתפקידי פיקוד וקצונה בפרט.
 - חיזוק ההכנה לקראת שחרור והשתלבות בחיים הבוגרים.

ברמת הקהילה:

- הפיכת הקהילה לתומכת בחיילים במהלך השרות והקמת קבוצה תומכת מתוך הקהילה.
- הגברת המודעות והידע על הצבא ועל השירות צבאי.

אסטרטגיית פעולה:

הפעולות שנעשו במהלך השנה כללו ליווי קבוצות ויחידים לקראת השרות הצבאי, הכשרות ע"י פרויקט זינוק בעליה, פגישות לקידום התוכנית, נעשתה הכנה ברמה פרטנית וקבוצתית לקראת קבלת צווי התייצבות, היערכות לשנת הלימודים, הכנת חומרי הדרכה ואמצעי פרסום. במקביל לפעילויות השונות התקבלו כ- 199 פניות כאשר נושאי הפנייה העיקריים הם: שינוי שיבוץ תפקידים בצבא, מלש"בים שקיבלו פטור מהצבא בגלל תיקים פליליים, בעיות לפני הגיוס לרוב על רקע כלכלי, בקשות להקדמת הגיוס וכד'. הפונים הם עובדי נוער, הורים ובעיקר הנערים עצמם.

תיאור הפעלה קבוצתית

א. שלב ראשון - נעשה סבב היכרות, תוך כדי ציון דמות נערצת, מחנכת. לאחר מכן הפעלה של 45 דקות בנושאים: הגעה למקום חדש, קרי השרות הצבא, הקליטה של הנערים בארץ, של הוריהם והמעבר לבית ספר חדש.

רכז התוכנית מעביר לקבוצה את המסר העיקרי כי השרות הצבאי מסייע לשינוי אישי אצל החייל, וממשיך את החינוך שנעשה עד כה במסגרת הבית ספרית והמשפחתית.
ב. שלב שני - בעקבות הפעילות הקבוצתית, השלב השני הוא טיפול אישי של רכז התוכנית בכל נער ונער הכולל פגישות אישיות וזאת כדי לבדוק היכן נמצא הנער מבחינת השרות הצבאי.
טיפול פרטני

- (א) במקרים של נערים שקיבלו פטור מהשירות הצבאי, נקבעת פגישה עם הנער, בה הוא מספר על הסיבות לפטור שהוא קיבל מהצבא. הרכז מברר המצב עם צה"ל ולאחר מכן מנסח יחד עם הנער מכתב פניה לביטול הפטור.
- (ב) במקרים שמאתר הרכז נערים שקיבלו זימון לקורס טייס, זימון ליום סיירות וכד', הרכז מתוודע בין צה"ל לנערים בעלי הפוטנציאל.
- (ג) ישנם מקרים בהם מאתר הרכז נערים בעלי פוטנציאל דרך לשכת הגיוס, הרכז חושף בפניהם את הנתונים והאפשרות לעומדת בפניהם להתגייס ליחידות מובחרות.
- (ד) סוג נוסף של טיפול פרטני קשור להסדרת תנאי שרות לפני הגיוס. בדרך כלל בשל סיבות כלכליות הנער מביע רצון לעזור למשפחה ולשרת קרוב לבית כדי שיוכל לעבוד. הרכז מסייע לנערים להתאים את מקום השירות הצבאי למקום מגוריהם.

תמונת מצב:

חדרה - הטיפול בחדרה היה פרטני בעיקרו ונעשה במועדון גזית בעיר. במועדון התקיימה פגישה עם כל בני הנוער המגיעים למועדון והתקיימו שיחות בנושא הגיוס לצה"ל עם יחידים ובקבוצות קטנות. בשיחות הפרטניות נכללו גם נערים שקבלו פטור מהצבא. בנוסף לטיפול בבני נוער שמגיעים למועדון נעשו פגישות גם עם קבוצה בשבט הצופים בעיר.

נתניה - אל בני הנוער בנתניה מגיע הרכז דרך ניידת של עמותת עלי"ם. צוות הניידת מסייע בידו לאתר בני נוער ולפגוש את הנוער בעל הקשיים מבחינת גיוסו לצה"ל.

לוד - מוקד העבודה בלוד הוא מועדון שחר ובו מתקיימות פגישות שבועיות פרטניות ועל בסיס קבוצתי.

דוגמאות מהשטח

1. אורי. ט. שלח את המכתב הנ"ל ללשכת הגיוס בעקבות סיועו של הרכז הארצי של התוכנית: "בעבר כילד קטן הייתי שובב קטן. הסתבכתי עם החוק וזה היה מזמן כשהייתי בגיל 13-15 הייתי גם שתיין לא קטן, הייתי מכור לאלכוהול, עברתי תוכנית גמילה מאלכוהול. זה היה מאד מזמן מאז אני נקי מאלכוהול, עברתי שינוי רציני בחיים שלי. כיום אני מבין את הטעויות שעשיתי בעבר, אני יודע שאני לא אחזור עליהם.
היום אני מבקש לבטל לי את הפטור ולאפשר לי להתגייס לשירות צבאי מלא. אני מבקש לא להתעקש על העבר שלי כילד שלא הבין. היום אני עובד, מפרנס את עצמי ועוזר למשפחה שלי. אני אדם מאוד עצמאי."
בעקבות מכתב זה זומן אורי לשיחה בלשכת גיוס חיפה 10.04.05. בפגישה זו ניתנה לאורי ההזדמנות לשכנע את נציגי צה"ל שהוא מועמד ראוי לגיוס.

2. אבי. ט. הוא חייל המשרת בשריון: כשהיה נער והוא בדרכו לבית הספר, התנפלו עליו שוטרים כי חשדו בו בגלל התיק הגדול שנשא עליו והיכו אותו. מאוחר יותר התברר להם שהנער לא נושא עליו פצצה אלא תיק בגדים. לטענתו, בגלל שהוכה ע"י השוטרים ובכדי להצדיק את המכות שהרעיפו עליו בסופו של דבר נפתח כנגדו תיק פלילי, על תקיפת שוטרים. א' פנה לרכז בכדי לקבל עזרה לביטול התיק. הרכז פנה לבית הנשיא לבקשת חנינה או לביטול התיק. מבית הנשיא הופנה למשרתת ישראל לטיפול בעניין. להלן נתונים לפי יישובים:

ב %	נוכחי	ב- %	זוח קודם	
90.4%	180 (48 ליווי פרטני)	88.15%	67	פניות מלש"בים
5.5%	11	6.66%	5	מסורבי גיוס
3.5%	7	5.26%	4	חיילים
	חניכים 8 בגדני"ע		-----	מפעלים
-----	-----	-----	-----	פניות חדשות :
62.9%	114			מלש"בים
54.5%	6			מסורבי גיוס
42.8%	3			חיילים
	199		76	סה"כ

5. מלגות לסטודנטים

אחד מהנושאים שעומדים בראש סדר העדיפויות מבחינת מטרות העל של הפרויקט הלאומי של עולי אתיופיה הינו עידוד בני הקהילה להשתלב במוסדות להשכלה גבוהה. הענקת המלגות מהווה תמריץ עבור הסטודנטים להמשיך הלימודים, להצליח ולהתבלט בעיקר בתחומים בהם ישנה דרישה גבוהה בשוק העבודה. בשנת 2004-2005 חולקו מלגות בשיתוף עם הסוכנות היהודית ל- 267 סטודנטים כאשר גובה המלגה לסטודנט הוא: 1000 דולר.

הקריטריונים לקבלת המלגות:

- (א) סטודנטים שאינם זכאים לסיוע ממנהל הסטודנטים.
- (ב) סטודנטים הלומדים תוכנית מלאה או בהיקף של 12 שעות שבועיות לפחות.
- (ג) סטודנטים הלומדים לאחד מהמקצועות הבאים: תעודת הוראה B.Ed, רפואה, הנדסה, לימודים ב"שנקר" או ב"בצלאל".
- (ד) סטודנטים הלומדים לתואר שני בפסיכולוגיה.

ועדת המלגות התייחסה גם למצבו הכלכלי של הלומד ופעילותו הציבורית-חברתית. ועדת המלגות אשר הרכבה כלל: נציג הפרויקט הלאומי, נציגי הסוכנות היהודית ונציג ציבור, התכנסה כמה פעמים כדי לדון בבחירת הסטודנטים הזכאים ולאחר דיונים הוחלט על 267 הסטודנטים הזכאים.

טקס הענקת המלגות התקיים ב- 7 באפריל 2005 בבנייני האומה בירושלים בנוכחות מנכ"לית הפרויקט הלאומי, מנכ"ל הסוכנות ומשנה למנכ"ל המשרד לקליטת העלייה ואנשי ציבור.

3. SPACE - נוער במצבי סיכון

1. מרכזי איתור וטיפול בנוער במצבי סיכון

בתקופה הנוכחית קיימת מגמה של עלייה ניכרת הן במקרי האלימות והן בשימוש לרעה בסמים ובאלכוהול בקרב בני נוער בכלל ובקרב בני נוער יוצאי אתיופיה הנמצאים במצבי סיכון. נערים ונערות אלה הינם "פצצות מתקתקות" עבור החברה הסובבת. השלב הקריטי בבגרות (גילאי 13-18) הוא תקופה אשר במהלכה מספר גדול של נוער יוצא אתיופיה הופך לנוער במצבי סיכון – במצבי סיכון לנשירה מביה"ס, במצבי סיכון להתנהגות עבריינית, שימוש בסמים ואלכוהול וחיים בשולי החברה הישראלית.

נערים ונערות אלו מנותקים מחיק המשפחה והקהילה, ללא מסגרת בחברה הישראלית (ביה"ס, צבא, מקום עבודה). גורמים נוספים שתורמים להרגשת הניתוק מהנוער הישראלי, מבית הספר והמסגרת החינוכית הישראלית הם פערים בהישגים הלימודיים, מצב סוציו-אקונומי קשה, הבדלים תרבותיים וחוסר היכולת של אנשי חינוך להבין בצורה מלאה את צורכי הנוער יוצא אתיופיה. כתוצאה מכך, נוער זה, המאוכזב מהחברה הישראלית, אינו מנסה לבקש עזרה. הצורך הדחוף לעזרה עולה כל שנה ומגיע בדרך כלל לידיעת הגורמים והציבור הרחב רק באמצעות ידיעות על התאבדויות, אלימות ופשעים.

לאור האמור לעיל עולים מס' נתונים כדלקמן:

- נתוני הפשיעה בשנים האחרונות מלמדים על עלייה חדה ורציפה בממדי הפשיעה בקרב צעירים ובני נוער עולי אתיופיה, כפי שאפשר לראות בטבלה להלן:

תיקים פליליים שנפתחו לצעירים ובני נוער עולי אתיופיה בשנים 1996-2004

(מספרים ואחוזים)*

2004	2003	2002	2001	2000	1999	1998	1997	1996	
22,839	19,563	15,620	14,877	14,234	13,816	12,701	11,069	11,176	המספר הכולל של תיקי נוער
933	709	603	478	470	439	319	220	139	מספר התיקים שבהם מעורבים בני נוער עולי אתיופיה
4.1%	3.6%	3.9%	3.2%	3.3%	3.2%	2.5%	2%	1.2%	שיעור התיקים שבהם מעורבים בני נוער עולי אתיופיה בכלל תיקי הנוער

*יש לציין, כי הנתונים הם על בני נוער בני 12-18, ונוגעים רק לתיקים פליליים שנפתחו ולא לרישומי אי-תביעה (על-פי רוב עבירה ראשונה מתועדת אך לא נפתח תיק פלילי). מכאן שנפח הפשיעה הוא כמעט כפול, שכן כמעט לכל תיק פלילי קודם רישום של אי-תביעה. (הנתונים עד 2002 נסמכים על מידע שהועבר למרכז המחקר והמידע של הכנסת ממדור הנוער במשטרת ישראל, ומצוטטים מתוך: מרכז מחקר ומידע של הכנסת, עבריינות בקרב בני-נוער עולים חדשים, כתבה אביטל אפל, 4 ביוני 2003. הנתונים על 2003 ו-2004 על-פי רפ"יק ירון שטרית, קצין מדור נוער – משטרת ישראל, מכתב, 26 בינואר 2005).

- מדו"ח מבקר המדינה 55'ב' לשנת 2004 עולה כי אחוז הנשירה מפנימיות בקרב יוצאי אתיופיה גבוה ביותר. שיעור הנשירה עלה מ – 27% בתשס"א ל – 35% בתשס"ג.

נתונים עגומים אלה רק מחזקים את הצורך בתגובה מיידית ומרוכזת עבור בני הנוער אשר כדי להחזירם חזרה למסגרות נורמטיביות ולשלבם בחברה הישראלית.

הפרויקט הלאומי עושה מאמץ לאתר נערים ונערות במצבי סיכון ונערים מנותקים מחיק המשפחה והקהילה, ומסייע להם לחזור למסגרות הנורמטיביות (ביה"ס, צבא, מקום עבודה).

התוכנית להקמת מרכזי איתור וטיפול בנוער במצבי סיכון של הפרויקט הלאומי נותנת מענה ייחודי ומיידי לצרכים הללו.

מרכזי איתור וטיפול בנוער במצבי סיכון הוקמו השנה בכל היישובים בהם פועל הפרויקט הלאומי ויוקמו בעתיד מרכזים נוספים ביישובים בהם שיעור אוכלוסיית יוצאי אתיופיה גבוה.

מטרות התוכנית:

- שיפור חיי המתבגרים שנשרו מבתי הספר והחזרתם למסגרות נורמטיביות.
- עידוד והגברת המעורבות של המשפחות במציאת הפתרונות.
- פיתוח והבנה רבה יותר במסגרת שירותים בקהילה.

מרכזי האיתור והטיפול לנוער במצבי סיכון של הפרויקט הלאומי מהווה קורת גג עבור נוער במצוקה. במרכזים מתקיימות פעילויות מגוונות כגון: ייעוץ, סדנאות למניעת שימוש לרעה בסמים ואלכוהול, קו חם, הכנה לצה"ל, זהות עצמית וכו'.

לכל מרכז עובד נוער זמין שיוכל לעבוד עם בני הנוער באופן אינדיבידואלי ועל בסיס קבוצתי כדי להתעמת עם הקשיים והנושאים שעליהם להתמודד עימם.

לכל מרכז ומרכז מתלווה צוות מיומן של עובדים שמגיע לאזורים בעלי ריכוז גדול של נערים ונערות ומאתר את אלו הזקוקים לעזרה.

צוות המרכז עובד במקביל עם בתי הספר, פנימיות ועם שירותי הנוער המקומיים כדי לפתח כלים אפקטיביים וכדי להציף בעיות על פני השטח ולמצוא פתרונות.

המרכז מספק עזרה ושירותים עבור הורים כדי לחזק את סמכותם. הסדנאות להורים יתקיימו בנושאים שונים הכוללים חיזוק של הדימוי העצמי, זהות ותחושת שייכות לקהילה ולמדינת ישראל.

אסטרטגיית פעולה:

הפרויקט הלאומי ביצע כמה שלבים מקדימים לפני מימוש התוכנית של מרכזי האיתור והטיפול בנוער במצבי סיכון ביישובים השונים. השלבים הם:

1. איתור מבנה מתאים ברשויות – הנהלת הפרויקט הלאומי בשיתוף פעולה עם ראשי הערים איתרה מבנה מתאים. המטרה היתה לאתר מבנה המצוי בלב שכונה בעלת ריכוז גבוה של יוצאי אתיופיה.
2. שיפוץ המבנים – לאחר שנמצאו המבנים המתאימים בכל היישובים נעשה שיפוץ כללי כולל אחזקה, הוצאות שוטפות וכו'.
3. במקביל הוקמו ועדות היגוי ארציות ומקומיות בנושא מרכזי הנוער אשר מהוות צוות חשיבה מקצועי הכולל נציגים ממשרדי הממשלה: קליטה, חינוך ורווחה, אנשי רשויות וכן גופים רלוונטיים הקשורים לתחום הנוער בכל רשות ורשות. מטרת ועדות ההיגוי ליצור רצף טיפולי מקצועי, כולל איתור צרכים, תיאום ציפיות, תיאום מהלכים ודרכי פעולה. ועדות ההיגוי המקומיות מהוות זרוע ביצועית של החלטות הוועדות הארציות.
4. בסוף חודש מרץ נבחרו הגופים המפעילים לתוכנית מרכזי האיתור והטיפול בנוער במצבי סיכון ביישובים: באר שבע, גדרה, קרית גת, רחובות, לוד, חדרה ונתניה. הגופים אשר הגישו מועמדותם נבחנו בקפידה ע"י צוות הפרויקט ובחירתם אושרה ע"י הנהלת הפרויקט.

תמונת מצב:

רחובות - אוכלוסיית יוצאי אתיופיה ברחובות מונה 7500 איש. בעיר הוקם מרכז נוער בשכונת מילצין המופעל באמצעות עמותת פידל.

בני נוער רבים מסתובבים בשכונה חסרי מעש, ללא מסגרת ונמצאים במצב של סיכון והדרדרות לשולי החברה. מס' לא מבוטל של בני נוער משתמש בסמים, מכור לאלכוהול ומדרדר לפשיעה, זנות וונדליזם.

עד להקמת המרכז לא היה קיים בשכונה מתנ"ס או מרכז נוער כלשהו. לעובדה זו נוסף הקושי לשלוח את הנערים למתנ"סים מרוחקים בשל חוסר היכולת לממן הסעות וכן הפחד שיחזרו מאוחר בלילה הביתה לבדם. כתוצאה מכך נאלצו להישאר בשכונה בסביבה שתדרדר אותם לפשע וסמים. המטרה בהקמת המרכז לאיתור וטיפול בנוער במצבי סיכון בשכונה זו היא שתחת קורת גג אחת ירוכזו כל הגופים המקצועיים כדי שלנוער יוצא אתיופיה יהיה מקום בו יוכלו לעסוק בפעולות מגוונות ולא להידרדר לפשע וסמים.

תכני הפעילות במרכז הנוער ברחובות אשר נבנה בשיתוף עם בני הנוער, הקהילה והגופים המקצועיים כאחד, כוללים:

1. פעילויות משולבות בספורט.
2. בניית צוות מנהיגות נוער - הכשרת כ - 10 בני נוער כריזמטיים שישובו למרכזי הנוער בתור מדריכים שיוכלו להוביל בעשייה לטובת הקהילה וישולבו במרכזים כמדריכים מן המניין.
3. יצירת צוות מנהיגות בוגר - כדי לא להפריד בין בני הנוער לקהילה הבוגרת, הדגש הוא בהסתכלות מערכתית - הוליסטית וטיפול קבוצה איכותית בוגרת שתרגיש שותפה לתהליך וחלק חשוב מהשכונה. בעקבות העליה ארצה והקודים החברתיים והתרבותיים בארץ החדשה הופר האיזון בתא המשפחתי וכך טיפוח שתי קבוצות הגילאים במקביל יביא ליחסי גומלין חיוביים בין הדורות ושינוי לטובה.
4. הקרנת סרטים שבועית.

נתניה - מרכז האיתור והטיפול בנוער במצבי סיכון נפתח בנתניה בשכונת חפציבה ומופעל ע"י עמותת פידל. בשכונה זו גרות כיום 296 משפחות מתוכן 95% משפחות יוצאי אתיופיה מרובות ילדים. בשכונה זו ישנם הרבה בני נוער ללא מסגרת חינוכית הנמצאים בסיכון להדרדרות לפשיעה וסמים. הפרויקט היחידי שפועל בשכונה הינו מקלט ובו 6 מחשבים המופעל בחסות קידום נוער. המקום הזמני שהוקצה לפתיחת המרכז ע"י מינהלת הקליטה בנתניה אינו מאובזר אך למרות זאת חייבים להתחיל לפעול כדי לתת מענה לצרכים של הנוער בשכונה וזאת כדי למנוע הדרדרות נוספת.

תכני הפעילות במרכז הנוער בנתניה יתמקדו בהגברת המודעות לזכויות וחובות התלמידים, גיבוש זהות, סדנאות בנושא שימוש לרעה בסמים ואלכוהול, מודעות לנושא של חינוך כולל השינויים שחלים בגיל ההתבגרות וכן עידוד מעורבות ההורים והקהילה. התוכניות שיוצאות לפועל כיום:

- 15 נערים ונערות השתתפו ב - 3 מפגשים בתיאטרון ירושלים.
- 20 בני נוער משתתפים במשחק קט רגל וכדור סל.
- 50 נערים ונערות יצאו באוגוסט לטיול בצפון.

קרית גת - בקרית גת מתגוררים כ - 3200 יוצאי אתיופיה המהווים כ - 7% מכלל האוכלוסיה בעיר. רוב בני הנוער מוגדרים כנוער בסיכון וזאת משום שאחוז הפשיעה בקרב בני נוער יוצאי אתיופיה גבוה ביחס למספרם מתוך בני הנוער בקרית גת. עיקר העבירות הן עבירות רכוש, תקיפה וסמים. המשטרה מביעה נכונות לשתף פעולה עם עמותת פידל אשר החלה להפעיל את מרכז הנוער ביוני 2005. שיתוף הפעולה יתבסס על כך שבני העדה יכירו את פעילות המשטרה ויווצר דו שיח בין הצדדים על מנת להילחם בתופעת הפשיעה בקרב יוצאי אתיופיה. כיום בני נוער רבים נעדרים לזמן רב מבלי שאף אחד יידע היכן הם ונערות צעירות נמצאות במערכות יחסים לא תקינות עם בוגרים מהמגזר הבדוואי. בני הנוער יושבים חסרי מעש עד השעות הקטנות של הלילה, משתמשים בסמים ומהמרים במשחקי מזל.

מרכז האיתור והטיפול בנוער במצבי סיכון שהוקם בקרית גת מטעם הפרויקט הלאומי מופעל ע"י עמותת פידל. המקום המיועד עבר שיפוץ והוכנסו תשתיות של מים וחשמל. המרכז יעבוד בשיתוף פעולה עם כל הגורמים הרלוונטים.

מלבד מיפוי הצרכים של בני הנוער בקרית גת ואיתור הנוער, החלו להפעיל במרכז מס' פרויקטים :

1. פעילות ספורטיבית בתחום הכדורסל.
 2. סדנת תיאטרון.
 3. הכנה לצה"ל.
- במרכז נעשה טיפול בבני נוער הזקוקים לסיוע במעברים במוסדות החינוך בעיר או הזקוקים לתמיכה מול מסגרות חינוכיות ואחרות. בנוסף נעשה איתור מקומות תעסוקה ושיבוץ לכ - 20 בני נוער לעבודות בחופשת הקיץ.

באר שבע - בבאר שבע כ - 1000 בני נוער מתוכם כ - 270 במצבי סיכון. מרכז האיתור והטיפול לנוער במצבי סיכון בעיר מופעל מטעם הפרויקט הלאומי ע"י עמותת עלמ"א. המרכז מיועד לנוער נורמטיבי עד מנותק יוצא אתיופיה.

המטרות בהקמת המרכז הן :

1. התערבות מערכתית ומתן מענה בהתייחסות בגובה העיניים לצרכים של בני הנוער.
2. למנוע הדרדרות הנער למסלול של כשלון, ניכור ועבריינות.
3. סיוע בהשתלבות טובה במסגרות הלימודיות והחברתיות.
4. סיוע להורים להבין את הציפיות והדרישות של המערכות בישראל, כדי שיוכלו לעזור לילדיהם להשתלב במערכות אלו בהצלחה ולרכוש מיומנויות להשתלבות בחברה הישראלית.

תהליך העבודה במרכז הנוער החל בקליטת עובדת נוער בעלת ניסיון אשר החלה באיתור הנערים וקיימה פגישות עם בני נוער במטרה להסביר ולגייס אותם. כן קיימה הרכזת פגישות עם הורים וגופים השותפים לתוכנית. במקביל גויסו סטודנטים מתנדבים אשר ישמשו מודל לחיקוי עבור הנערים.

כיום פוקדים את המרכז כ - 84 נערים מבתי ספר ושכונות ברחבי העיר בתדירות של כ - 30 נערים ביום. 20 מתוך סך הנערים הרשומים הם חברי "קבוצת ההנהגה" שהוקמה עוד בטרם נפתח המרכז. קבוצה זו נטלה חלק נכבד בהקמת המרכז ובהכשרתו לפעילות.

בשלב זה מתרכזת הפעילות במרכז הנוער במשחקי חברה שונים ושיחות קבוצתיות לפחות פעמיים בשבוע. כמו כן מתנהלות סדנאות לחינוך מיני ולמניעת איידס. כחלק מפעילות המרכז ייערך מעקב פרטני לכל נער ונערה, בביתו ובבית ספרו בשיתוף עם הגורמים המטפלים בקהילה. מעקב זה יאפשר איתור נקודות חוזק וחולשה של כל נער ונערה וכן יאפשר בניית תוכנית העונה על הצרכים.

במהלך חודש אוגוסט התקיימו שני מחנות קיץ בשיתוף "רשת ביטחון" כאשר המטרה העיקרית היתה לקיים פעילות קיץ עבור נערים שלרוב אינם משתתפים בפעילויות שכאלה במהלך חודשי הקיץ. **לוד** - מרכז האיתור והטיפול לנוער במצבי סיכון בלוד החל לפעול בחודש אפריל ע"י עמותת "המסע אל ציון". המרכז ממוקם באזור בו יש תושבים רבים יוצאי אתיופיה. כיום מגיעים למרכז כ - 35 נערים ונערות באופן קבוע. כמו כן ישנם עוד כ - 20 בני נוער אשר מגיעים על בסיס לא קבוע ולא מחייב. מרכז הנוער פועל 3 פעמים בשבוע בשעות אחה"צ.

המועדון פועל בתפיסה של העצמה וחינוך לאחריות אישית וחברתית ומתוך תפיסה זו נוטלים על עצמם הנערים תפקידים שונים הקשורים לתפקוד המועדון והקבוצה כחלק מתהליך שבסופו כל נער המגיע למועדון יהיה בעל תפקיד. החינוך לאחריות מתבטא גם בדרך הבניית התכנים לפעילות - הנערים הם האחראים על תכני הפעילות ובונים אותם יחד עם אנשי הצוות.

פעילות מרכז הנוער כוללת שיחות קבוצתיות, אימוני ספורט, הקרנת סרטים, פעילות הכנה לצה"ל וכד'. מעבר לפעילות קבוצתית נעשית פעילות פרטנית עם הנערים בנושאים אישיים כגון : הטרדה מינית של נערה, ביקור בית אצל נער שהיה מעורב בקטטה ונער השוהה במעצר בית שביקש אישור מבית המשפט להגיע למועדון.

במקביל לפעילות במרכז הנוער ממשיכה פעילות איתור הנערים בשעות לא שגרתיות ובמקומות מועדים.

חדרה – בחדרה כ – 804 בני נוער יוצאי אתיופיה. כ – 60% מהם מתגוררים ב – 3 שכונות בחדרה: גני אלון, גבעת אולגה – אזורים ופאר.

בשלוש השכונות הללו מופעלים מרכזי נוער באמצעות הקרן לפיתוח חדרה.

מרכז נוער בשכונת אזורים – גבעת אולגה:

מס' המשתתפים הכולל במרכז הנוער הוא כ – 100 בני נוער ומתוכם כ – 50 בני נוער יוצא אתיופיה (30 מגיעים על בסיס קבוע). כוח האדם כולל: מדריכת נוער, מדריך קידום נוער, 4 מדריכים חברתיים, מדריך מחשבים ומדריכת אומנות אתיופית.

הפעילות במרכז הנוער כוללת: קבוצת מנהיגות בוגרים וכן לשכבה הצעירה, מועדון הסרט הטוב, קורס לאומנות אתיופית, קורס מחשבים וכד'. במהלך הקיץ התקיימה קייטנת לילה אשר במסגרתה נעשו פעילויות שונות בשעות הערב המאוחרות וכן התקיים מחנה מנהיגות בחודש יולי שממנו יצאו כ – 12 נערים מהמרכז.

מרכז נוער בשכונת פאר:

מס' המשתתפים הכולל במרכז הנוער הוא כ – 160 בני נוער ומתוכם כ – 140 בני נוער יוצא אתיופיה (60 מגיעים על בסיס קבוע). כוח האדם כולל: רכזת נוער, מדריכים חברתיים, מדריך מחשבים, מדריך תיאטרון, מדריכת ארץ מורשת ומדריך תכשיטנות.

הפעילות במרכז הנוער כוללת: קבוצת תכשיטנות, מחשבים, תאטרון, מנהיגות וכד'. בקיץ נערך סמינר באילת אליו יצאו 8 מבני השכונה וכן נערכו קייטנת קיץ ל – 30 בני נוער ובמהלכה נערכו פעילויות חברתיות מגוונות וקייטנת לילה.

מרכז נוער בשכונת גני אלון:

מס' המשתתפים הכולל במרכז הנוער הוא כ – 110 בני נוער ומתוכם כ – 70 בני נוער יוצא אתיופיה (40 מגיעים על בסיס קבוע).

הפעילות במרכז הנוער כוללת: סדנאות חשמל ואלקטרוניקה, מועדון הסרט הטוב, תכשיטנות, מחשבים וכד'. כמו כן בקיץ התקיימו קייטנת לילה שבה השתתפו בין 50 ל – 90 בני נוער וסמינר באילת אליו יצאו 8 בני נוער.

גדרה – בתחילת יולי התקיימה פגישה במשרדו של ראש מועצת גדרה עם כל הגורמים הרלוונטיים בעיר כולל הגוף המפעיל של מרכז הנוער: מתנ"ס גדרה. הוחלט כי מתנ"ס גדרה יהיה אחראי על הפעילות במרכז ואגף הרווחה יהיה אחראי על התחום הטיפול בנוער במצבי סיכון.

לקראת תחילת הפעילות נקלט כוח אדם והחל תהליך איתור הנערים. במקביל נעשתה פעילות שכללה כמה שלבים:

1. מעבר הדרגתי של עובדי מחלקת השירותים החברתיים למרכז.
2. בניית נוהלי עבודה, מעקב וטיפול.
3. העברת פרויקטים טיפוליים שונים למרכז.
4. בניית מסד נתונים הכולל דיווח שוטף של אנשי המקצוע לגבי בני הנוער המטופלים במרכז. הפעילות במרכז תחל בחודש ספט' לאחר סיום שיפוץ המבנה והשלב הארגוני.

נתונים:

שם היישוב	מס' נערים
רחובות	50
באר שבע	84
נתניה	50
חדרה	320
לוד	30
קרית גת	40

ד. SPACE - בניית קהילה

1. הכשרת נציגות הארגונים וחברי ועדות ההיגוי יישוביות

נציגי ארגונים וחברי ועדות יישוביות ממלאים תפקיד מרכזי בפרוייקט הלאומי ברמה יישובית וברמה ארצית. חיזוק והעצמה של אותם פעילים יביא בכך להצלחת הפרוייקט ולשילובם המוצלח של הפעילים בתוך הקהילה בתפקידי הנהגה ומחוצה לה. לצורך זה תוקצבה תוכנית הכשרה שמופעלת באחריות של נציגות הארגונים יוצאי אתיופיה. הכשרות הנציגות נועדו להקל על בני הקהילה בהתמודדות עם מערכות השלטון המקומי והארצי ולמקסם את יכולת השפעתם במסגרות אלה. באמצעות ההכשרות ירכשו בני הקהילה כלים מקצועיים ומיומנות כדי שיצליחו להשתתף באופן פעיל בועדות ההיגוי המקומיות ואף להשפיע ברמה הלאומית על תהליך קבלת ההחלטות ויישומן. כך תעלה המודעות בקרב בני הקהילה לעיצוב אורך חייהם וסביבתם.

להלן השלבים המקדימים שנעשו לפני הפעלת התוכנית:

1. מיפוי צרכי בני הקהילה.
2. איתור פעילים ביישובים השונים.
3. גיוס כוח אדם – רכוז שיפעיל את התוכנית מטעם הנציגות.
4. בניית תוכנית הכשרה במסגרתה נעשו שתי פגישות של קבוצות מיקוד אשר העלו שאלות מרכזיות בנושא ההכשרה בכלל ובצורך לרכישת מיומנות וידע בתחום ועדות ההיגוי, בפרט.

לאחר סיום ביצוע השלבים הללו החלה הפעלת התוכנית.

תמונת מצב:

- **נתניה וחדרה** - מסגרת הפעילות המקומית בנתניה ובחדרה כללה 6 מפגשים לכל קבוצה יישובית. למפגשים הגיעו בקביעות כ- 15 משתתפים אשר הביעו נכונות לעבודה משותפת וקידום מצב קהילת יוצאי אתיופיה ביישוב. בשל הפיצול והמאבקים הפנימיים הקיימים בשני יישובים אלה החל להסתמן מצב שהמשתתפים המגיעים למפגשים אינם קבועים. בשל חוסר הרצף בהשתתפות אנשים קבועים, התכנים שהועברו לא נשמעו ע"י כולם ורמת הקליטה והיישום היתה נמוכה מאוד. התכנים של המפגשים כללו נושאים מגוונים: המשמעות של מילוי תפקיד ציבורי, תכנון וקידום פרויקטים, הגדרת מטרות בתוכניות עבודה וכד'.
- **באר שבע** - מסגרת הפעילות המקומית בבאר שבע כללה 6 מפגשים ולמפגשים הגיעו בקביעות 5 משתתפים שהופיעו ברובם. תכני המפגשים תאמו את התכנים המפורטים למעלה.
- **גדרה** - מסגרת הפעילות בגדרה 8 מפגשים אליהם הגיעו בקביעות כ- 10 משתתפים. תכני המפגשים תאמו את התכנים המפורטים למעלה.

במשובים שחולקו בין המשתתפים בסיום ההכשרה ניכרת שביעות הרצון מאיכות התוכנית ומהתכנים הנכללים בה. הקשיים הבולטים נבעו מסכסוכים פנימיים, מחוסר גיבוש חברתי, מגבלות השפה וכד' ונקודות החוזקה התבטאו בהקניית ידע חדש וכלים, היכרות עם הפרוייקט הלאומי, מפגשים רלוונטיים וכד'.

להלן טבלה המפרטת את מס' המשתתפים בכל יישוב :

מס' משתתפים	יישוב
15	נתניה
15	חדרה
27	קרית גת
6	רחובות
25	גדרה
7	באר שבע
74	נציגות ארצית
169	סה"כ

הפקת לקחים והמלצות:

1. הקבוצות בתחילת דרכן ובעלות מוטיבציה ופוטנציאל. יש צורך לגבש אותן, להגדיר את זהותן ואת מטרות פעילותיהן.
2. יש צורך להמשיך בלמידה מעמיקה על מהות הפרויקט הלאומי, פעילותו והמבנה הארגוני הנדרש ביישובים.
3. ישנה חשיבות רבה בהמשך הכשרה והוספת תכנים כגון: בניית שיתופי פעולה בקהילה, עבודה מול הממסד, פיתוח עבודת צוות, יישוב קונפליקטים וכו'. כמו כן חשוב להקדיש חלק ניכר מהתוכנית לתרגול מעשי

2. הכשרת מנהיגות שכונתית

תוכנית הכשרת מנהיגות שכונתית פועלת רק בעיר נתניה בהתאם לבקשת הרשות המקומית ובמימון של פדרציית ברגן קאוונטי.

במהלך חודש דצמבר נעשה מיפוי וגיוס קהל היעד - הרכב הקבוצות הנבחר היה הטרוגני מבחינת המאפיינים, כגון: נשים, גברים, עולים ותיקים וחדשים וכו'. בתהליך המיפוי נלקח בחשבון שבעתיד המשתתפים יוכלו לפעול בשכונות השונות וישתלבו בעשייה הקהילתית.

גיוס כוח האדם לטובת התוכנית נעשה בשתי דרכים: רכז התוכנית נבחר ע"י צוות פרויקט הלאומי בשיתוף עם עיריית נתניה.

בתוכנית השתלבו 68 אנשים ומתוכם השתתפו בהתמדה 52. אחוז ההשתתפות עמד על 77%. הנשירה מהקבוצה הנבעה מקשיים בשל סיום עבודה בשעות מאוחרות, פוליטיקה פנימית ואי התאמה לתוכנית.

ביצוע התוכנית נעשה באחריות של מתנ"סים דורה באמצעות עמותת "ידיד". להלן נתונים לפי שכונות בנתניה:

שם השכונה	מס' המפגשים	מס' המשתתפים
שכונות נורדאו, אזורים ודורה	10	31
שכונות סלע ומרכז העיר	10	13
שכונת שיכון ותיקים	10	8
סה"כ	30	52

ה. ביקורים ומשלחות

לפני ינואר 2005 רוב הביקורים בפרויקט הלאומי התבססו על ביקורים של משלחות מקצועיות קטנות שכללו פגישת דיון/ארוחה עם נציגים מקהילת יוצאי אתיופיה או עם מנכ"לית הפרויקט הלאומי.

החל מינואר 2005 עם החלת תוכניות הפרויקט הלאומי בשטח הפכו הביקורים לחלק אינטגרלי מביקורי המשלחות המגיעות ארצה מטעם ה-UJC. כל משלחת, קטנה כגדולה, מכל הקהילות זוכה לביקור מיוחד באחד מהיישובים. לאחרונה התחילה גם פעילות עם אנשי קרן היסוד העוסקים במשלחות, אשר ישולבו בביקורים בפרויקט.

הביקורים באתרים השונים בהם פועל הפרויקט הלאומי, נעשים בצורה אינטראקטיבית ומעבירים את תמצית התוכניות בצורה מרוכזת ובהירה.

במהלך שנת הפעילות התקיימו כ- 60 ביקורים של משלחות שונות. תכני הביקורים היו מגוונים. להלן מס' דוגמאות:

- פיסול אתיופי מסורתי ביחד עם נערים ונערות במרכז הנוער בחדרה.
- מפגש עם הורים יוצאי אתיופיה המשתתפים בסדנאות במסגרת תוכנית הנחיית הורים.
- צביעה ושיפוץ של מרכז הנוער בקרית גת.
- חפירה ארכיאולוגית באזור מי קדם.

בנוסף לפעילות החברתית נעשו גם דיונים עם נוער, מתנדבים, אנשי מקצוע והורים אשר התמקדו בסיפורים אישיים ובחוויות המעבר לישראל.

הפרויקט הלאומי ערך יום השתלמות לרכזי הפרויקט, סגני יו"ר הפרויקט הלאומי ביישובים השונים וכן נציגי קהילה מקומיים. יום זה נועד להכשיר את המשתתפים לקראת ביקורי המשלחות כדי שיוכלו להעביר את המסרים בשפה האנגלית ביתר בהירות ובצורה מעניינת ובלתי נשכחת. יש לכך ערך מוסף חשוב בנושא העצמת הקהילה וחיזוק דימוייה.

1. רכזי הפרויקט הלאומי

תנאי בלתי מבוטל להצלחת הפרוייקט הינו כוח אדם מיומן ברמת המטה וברמה יישובית. לצורך זה גויסו 4 רכזים יישוביים (באר שבע, קרית גת, לוד ונתניה) המועסקים ע"י גופים שונים במימון הפרויקט בכ- 50% משרה. תפקיד הרכזים:

- מעקב ובקרה של תוכניות - יישום מדיניות הפרויקט הלאומי דורש מעקב ובקרה צמודה של הרכזים ברמת השטח באופן שבו תבצע תוכנית העבודה מול הגופים המפעילים ובני הקהילה. לדוגמא: עריכת ביקורים בתוכנית SPACE בגרורות ביישובים בהן פועלת התוכנית, בדיקת מספר התלמידים הנוכחים בשעת הלמידה, הגעת צוות המורים, בדיקת שביעות רצונם של התלמידים ואופן התנהלות מערך השיעור ואיכותו. מסתבר, שקיים פער בדיווח ע"י הגוף המפעיל לגבי מספר התלמידים המשתתפים בתוכנית לבין הדיווח המספרי של הרכזים לגבי שיעור ההשתתפות של התלמידים בתוכנית בבתי הספר השונים. משמע, ללא מעקב ובקרה של התוכנית חזון הפרויקט יישאר על הנייר בלבד.
 - ניהול, ריכוז וליווי בנושא העצמת קהילה – בני הקהילה הינם חלק אינטגרלי בתהליך קבלת ההחלטות וביישום חזון הפרויקט. בני הקהילה והצלחה בשילובם בחברה הישראלית מהווים חלק מהפתרון לבעיות ולקשיים בתהליך קליטתם. במסגרת היעד של העצמת הקהילה, מפעיל הפרויקט הלאומי תוכניות בנושאים שונים, כגון: הנחיית הורים, פיתוח מנהיגות קהילתית והכשרת וועדות ההיגוי המקומיות. לצורך מימוש תוכניות אלה זקוק הפרויקט הלאומי לאנשי שטח בני העדה האתיופית אשר להם הכלים הטבעיים לסיוע בשילוב בני הקהילה בחברה הישראלית: שפה, תרבות ומנטליות. כך בעזרת הרכזים ישתתפו בני הקהילה בתוכניות הפרויקט הלאומי ביישובים השונים. אנו למדים כי פרויקטים שונים שהופעלו בקרב בני הקהילה ע"י גופים אחרים נחלו כישלונות כתוצאה מכך שלא הופעלו בשיתוף פעולה עם בני הקהילה.
 - ריכוז ותיאום פרויקטים ביישובים – מאחר והפרויקט הלאומי מפעיל מגוון תוכניות לשם השגת מטרותיו וביישובים בהם פועלות התוכניות קיימים גופים נוספים המפעילים פרויקטים חינוכיים אחרים, נושא הריכוז והתאום חיוני מאוד על מנת למקסם את התועלת והערך המוסף של תוכניות הפרויקט הלאומי. כמו כן, הפעלת תוכנית הוליסטית מחייבת יצירת רצף בין הגופים המפעילים והתוכניות השונות: SPACE תגבור לימודי, מנהיגות הורים, פיתוח מנהיגות קהילתית ומרכז איתור וטיפול לנוער במצבי סיכון. כאמור, תפקידו של הרכז היישובי ליצור רצף זה.
 - תפקוד שוטף – לרכזים תפקידים חיוניים נוספים שעליהם לבצע באופן שוטף, כגון: הגשת דו"חות ביצוע, הכנת ביקורים של תורמים ומבקרים שונים ותאומם, מיפוי צרכי הקהילה, ניהול ועדות היגוי יישוביות וכד'. ללא העבודה השוטפת של רכזי הפרויקט הלאומי לא ניתן יהיה להמשיך וליישם את התוכניות הקיימות ותוכניות עתידיות נוספות.
- הפרויקט הלאומי מממש את חזונו לשילוב והובלה של נציגים מקהילת יוצאי אתיופיה בחברה הישראלית, לצורך בניית קהילה והכשרת מנהיגות, ע"י העסקה של כ- 50 עובדים יוצאי אתיופיה במסגרת תוכניות הפרויקט הלאומי, המועסקים ישירות ע"י הגופים המפעילים בשטח ביישובים השונים, וללא יצירת מערך ביורוקראטי מסורבל ויקר.
- רוב העובדים הללו הינם בעלי כישורים מתאימים בתחום ההוראה והחינוך והם מהווים מודל לחיקוי עבור המשתתפים בתוכניות ובני הקהילה. עובדים אלה הינם אנשי מפתח משמעותיים להפעלת התוכניות השונות ביישובים השונים.

ז. ועדות מקצועיות

במסגרת שיתוף פעולה הדוק בין משרדי הממשלה ובין הנהלת צוות הפרויקט הלאומי, מתקיימות ועדות מקצועיות בשתי רמות: מטה ארצי ומטה מקומי-יישובי. ועדות אלה מסווגות ע"פ תוכניות הפרויקט הלאומי:

1. תגבור לימודי.
2. נוער במצבי סיכון.
3. הנחיית הורים.

הרכב הועדות מבוסס על הגופים המקצועיים העוסקים בתחום כולל משרד הקליטה, משרד החינוך (מפקחי קלי"ע, מפקחים מחוזיים), מנהלי אגף החינוך ברשות, קידום נוער, משרד הרווחה, נציגי הקהילה, גוינט, הסוכנות היהודית והגופים המפעילים. ועדות אלה מתכנסות לפחות 3 פעמים בשנה ואף יותר לפי הצורך שנובע מהמצב בשטח. מטרת הועדות הן:

1. בניית תוכנית עבודה ואיתור צרכים של הקהילה בצורה מקצועית.
2. תיאום בין הגורמים המעורבים השונים למיקסום תועלת התוכניות המופעלות לובת קהילת יוצאי אתיופיה, זאת על מנת למנוע כפל תוכניות ובזבוז משאבים.
3. הועדות מהוות כלי מעקב ובקרה על אופן הפעלת התוכניות כולל התנהלותן ותהליך יישומן ברמת השטח.
4. הפקת לקחים וסיעור מוחות כדי לפתח את התוכניות ולהעלות את אפקטיביות התוכניות.

ח. סיכום

לאחר שהתגבשה המסגרת התקציבית והתוכנית המלאה של הפרויקט הלאומי לשנת 2005, החלו לפעול התוכניות של הפרויקט הלאומי ע"י הגופים המפעילים שנבחרו לביצוע התוכניות. התוכנית SPACE על כל מרכיביה החלה לפעול ביישובים השונים במהלך שנת תשס"ה והשאיפה היא להמשיך לפעול ע"פ מטרות העל של הפרויקט הלאומי ולעצב את חזונו. התוכנית העיקרית אשר בה התמקד הפרויקט הלאומי ברבעון זה, לאור המדיניות שנקבעה ע"י השותפים להנהלת הפרויקט, הייתה תגבור לימודי והכנה לבגרויות.

תוכנית זו פעלה ביישובים: חדרה, נתניה, לוד, עפולה, קרית מלאכי, קרית גת ובאר שבע. סך כל התלמידים המשתתפים בתוכנית זו הוא 1,333. בשנת הפעילות הנוכחית יפעל הפרויקט בשישה יישובים נוספים: ירושלים, רמלה, אשדוד, אשקלון, יוקנעם וקרית ביאליק.

תוכנית מרכזית בתחום נוער במצבי סיכון המבוססת על הקמת מרכזי איתור וטיפול בנוער במצבי סיכון החלה לרקום עור וגידים בסוף חודש מרץ. מרכזים אלה פעלו החל מאפריל 2005 ביישובים השונים בהם פועל הפרויקט הלאומי. השאיפה היא להרחיב את הפעילות בתחום נוער במצבי סיכון ליישובים נוספים ולהתמקד גם בתחום מניעת השימוש לרעה בסמים ובאלכוהול. ההערכה היא כי כ- 1,000 נערים ונערות ישתתפו בצורה פעילה במגוון הפעילויות החברתיות והטיפוליות שיפעילו הגופים המפעילים במרכזי הנוער במקומיים.

תוכניות בנושא בניית קהילה פעלו בכל היישובים המוזכרים לעיל וכן ברמה ארצית. התוכניות מגוונות ועיקר מטרתן הוא להקנות כלים ומיומנויות הן להורים והן למנהיגי הקהילה, על מנת להתמודד טוב יותר עם האתגרים שמוצבים בפניהם בחיי היום יום, וכן על מנת להשתלב בחברה הישראלית ולהשפיע על קבלת החלטות ברמה מקומית וארצית.

השנה פעלו מספר תוכניות בנושא בניית קהילה: הנחיית הורים, מגשרים חינוכיים, מילגות לסטודנטים, מנהיגות שכונתית והכשרת נציגים לועדות היגוי מקומיות. סך הכל המשתתפים בתוכניות אלה הוא כ- 500 בני קהילה. בנוסף הוענקו 267 מילגות לסטודנטים בשיתוף עם הסוכנות היהודית.

הפרויקט הלאומי שואף בשנת הפעילות הקרובה להרחיב את פעילותו בתחום בניית הקהילה לאור הצלחת התוכניות. תוכניות אלה מבוססות על שיתוף פעולה עם בני הקהילה הן כמובילי התוכניות ביישובים השונים והן כמשתתפים פעילים. לנציגי קהילת יוצאי אתיופיה תפקיד מרכזי בניתוב הפרויקט הלאומי למימוש צורכי הקהילה.

על אף האילוצים המתחייבים מהמגבלות התקציביות הקשות ומכוח האדם המצומצם העומד לרשות הנהלת הפרויקט, הצלחנו השנה ליצור מציאות חדשה, של יצירת התשתית למימוש הפרויקט והשותפות עליה הוא מתבסס. הלקחים שנפיק מהשנה הזאת יסייעו רבות בהרחבתו בעתיד.

יום סיכום שנת פעילות של הפרויקט הלאומי

א. רקע:

בתאריך 8.9.05 התקיים במלון 'טל' בתל אביב יום סיכום שנת הפעילות הראשונה של הפרויקט הלאומי של עולי אתיופיה. האירוע נערך ביזמת הנהלת הפרויקט הלאומי, השתתפו בו כ- 40 משתתפים והוא הונחה ע"י יוסי גולדמן, מנחה מקצועי מארגון 'שתיל'.

ליום הסיכום היו שלוש מטרות עיקריות:

א. מפגש והיכרות בין המשתתפים

ב. סיכום השנה

ג. למידה והפקת לקחים.

ב. מבנה יום הסיכום:

יום הסיכום נפתח בדברי ברכה מפי יו"ר הפרויקט הלאומי, ראובן מרחב, המשנה למנכ"ל משרד הקליטה, חנוך צמיר ויו"ר נציגות הארגונים, עו"ד איציק דסה.

שלושת הדוברים הדגישו את חשיבותו של הפרויקט הלאומי ומימוש חלקה הפעיל של הקהילה בתוכניותיו. בנוסף הועלה הצורך להקדיש מאמצים לשיפור תדמית בני הקהילה, כדי שניתן יהיה להעביר את המסר שהקהילה אינה נטל אלא נכס.

יום העיון נחלק לשלושה חלקים עיקריים:

1. חינוך- תגבור לימודי והכנה לבגרויות

2. נוער במצבי סיכון

3. בניית קהילה

בכל חלק הציגו הגופים המפעילים את תוכניותיהם ולאחר מכן התקיים דיון במליאה בין המשתתפים.

ממצאים ולמידה:

להלן יוצגו הממצאים העיקריים שעלו בכל חלק תוך שימת דגש על הקשיים שהציגו הגופים השונים:

חלק א: תגבור לימודי והכנה לבגרויות:

בחלקו הראשון של היום הציגו שלושה גופים את תוכניותיהם: מכון ברנקו וייס, החברה למתנס"ים ועתידים.

הקשיים העיקריים שהוצגו ע"י מפעילי התוכניות:

- אוכלוסיית יעד הטרוגנית- התלמידים בעלי רמות שונות, דבר המקשה על העבודה.
- קושי ארגוני וחינוכי בהתייחסות אל התלמידים בבתי ספר בהם לומדים מספר קטן של תלמידים יוצאי אתיופיה.
- ישנם בתי ספר בהם נחסמת התקדמותם של תלמידים יוצאי אתיופיה בעלי פוטנציאל. בתי הספר יוצרים מעין "תקרת זכוכית" עד לרמה מסוימת אשר ממנה והלאה תלמידים אלה אינם מתקדמים למגמות היוקרתיות. מדובר על 'תקרת זכוכית' מצד בתי הספר אך גם מצד ההורים והילדים אשר אינם מעזים לחלום.
- קושי בגיוס התלמידים להשתתף בתוכניות.

פתרונות שהוצעו ע"י המפעילים והמשתתפים:

- עבודה עם מנהלי בתי הספר על מנת לשנות גישה ולאפשר כניסה למגמות יוקרתיות.
- עבודה עם ההורים (ההורים כסוכני שינוי) תקל על גיוס הילדים.
- יצירת תחושת שייכות ומיצוב שונה של התוכניות, כך שהילד יבין שהתוכניות הן המפתח להישגים.
- פיתוח כלים ליצירת תקנון כדי שהתלמידים יעברו ממעגל הדאגה למעגל ההשפעה.

- התייחסות עירונית-אזורית ולא בית ספרית. הקשר בראייה היישובית הוא המפתח להצלחה. צריך לחזק את ועדות ההיגוי והנציגים המקומיים שמהווים כתובת שניתן איתה לסנכרן את הפעולות ביישוב.
- ליווי פדגוגי למנהלי בתי הספר.

חלק ב: נוער במצבי סיכון:

חלקו השני של היום הוצג ע"י: פידל, עלמיי"א, המסע אל ציון, הקרן לפיתוח חדרה ומתנ"ס גדרה. הקשיים שהוצגו:

- הנוער המוגדר כנוער במצב סיכון אינו צורך את השירותים המוצעים וקיים קושי להביאם למרכז האיתור והטיפול.
- ישנה עליה משמעותית באחוזי הפשיעה בקרב יוצאי אתיופיה. חייבים למצוא דרך להתמודד עם עליה זו.
- חוסר שת"פ ואף תחרות בין הגורמים השונים הפועלים.
- לגילאי +18 אין מענה מבחינת יעדי הפרויקט - גילאי 13-18.

פתרונות:

- שת"פ עם כל הגופים הפועלים בתחום- איגום משאבים ומציאת מקורות מימון נוספים.
- יש לראות את מרכזי האיתור והטיפול כבית עבור נוער נורמטיבי ונוער במצבי סיכון כדי שהנוער לא ירגיש עצמו מתויג.
- פניה אל הנוער באופן אקטיבי - ישנה חשיבות לשילוב בין הטיפול הפרטני לטיפול הקבוצתי.
- הנהלת הפרויקט הלאומי תימצא פיתרון לגילאי +18 ותעלה את הבעיה בפני השותפים.

חלק ג: בניית קהילה:

בחלקו השלישי והאחרון של יום העיון הוצגו מספר נושאים:

- תוכנית מנהיגות ארצית ומקומית- הוצג ע"י נציגות הקהילה האתיופית וע"י שתי"ל
- תוכנית מנהיגות שכונתית- הוצג ע"י ידיד.
- הנחיית הורים ומגשרים- הוצג ע"י טבקה, עלמיי"א ופידל.
- תוכנית הכנה לצה"ל- הוצגה ע"י צופי שבא.

קשיים שהוצגו:

- הקושי ברתימת הרשויות ואי מימוש התחביוותיהן במקרים מסוימים.
- המחסור בכ"א (רכזים ומנחים) מתאים מקרב יוצאי העדה.
- הקושי בגיוס משתתפים לקבוצות ואי התמדה בהשתתפות.
- ריבוי תוכניות בשטח וחוסר תיאום בין הגופים הפועלים בו.
- הקשר עם צה"ל עדין לא ממוסד.

הפתרונות שהוצעו:

- בניית תוכניות דיפרנציאליות, בהתאם לצרכי השטח.
- כינוס ועדת היגוי עירונית יישובית.
- לוודא שאין חפיפה בין פעילות הארגונים בשטח - ע"י מפגשים, חילופי מידע, פורומים ואתר אינטרנט ויצירת אווירה של אימון הדדי.
- גוף בעל התמחות המתחיל לפעול באזור חדש, ראוי שיחבור לגופים קיימים הפועלים ומכירים את השטח.
- לפי דברי המנכ"לית מוקמות ועדות שמטרתן לבסס את התאום בין הגופים השונים (ועדת נוער ארצית, ועדה לקבוצות הורים וכו').
- יש לבחור חברי ועדות היגוי בצורה יסודית יותר.

להלן יוצגו סוגיות כלליות שעלו במהלך יום הסיכום וקשורות לתוכנית בכללותה:

- האם יש צורך בתוכניות מיוחדות לבני העדה? מדוע לא לשלב אוכלוסיות נוספות? שאלה זו נשאלה מספר פעמים בהקשר של מיצוב התוכניות ונענתה ע"י המנכ"לית: התוכנית מיועדת לבני העדה, אין מניעה לשתף אוכלוסיות אחרות אולם במקרה זה המימון צריך להיות ממקור אחר. הרעיון העומד מאחורי התוכנית הוא לבצע עבודה מקדימה שתאפשר אינטגרציה בהמשך. כלומר, יש צורך לכסות על פערים לימודיים על מנת לאפשר לילדים להשתלב בכתות הטרוגניות.
 - אין מענה לאוכלוסיה מעל גיל 18.
 - עקב אילוצים תקציביים התמקד הפרויקט בגילאי 13-18, אולם המנכ"לית מוכנה להעלות את הנושא לדיון ובדיקה. צוין שבני קבוצות אוכלוסיה מסוימות מעל גיל 18, בעיקר סטודנטים, נהנים מהפרויקט.
 - חיזוק השותפות עם הקהילה.
 - הוסכם ע"י כלל המשתתפים שיש חשיבות לכך שהתוכנית פועלת בשיתוף מלא של הקהילה. ללא שיתוף זה לא תזכה התוכנית לאמון הקהילה.
 - תקשורת שלילית.
 - הוסכם שכיום התקשורת מציגה רק את החולשות ואינה מתמקדת בעוצמות. יש לשנות את המסר כך שהקהילה תיתפס כנכס ולא כנטל.
 - ריבוי תוכניות.
 - ריבוי תוכניות הפועלות בשטח גורם לתחושת חוסר אמון. במובן זה התוכנית פותרת את הבעיה בכך שהיא מהווה "מטריה" לפרויקטים רבים. כמו כן, מתבצע מיפוי של התוכניות כל העת על מנת למנוע חפיפה.
 - עבודה בראיה מערכתית- יישובית.
 - כאמור, לפי דברי המנכ"לית מוקמות ועדות שמטרתן לבסס את התיאום בין הגופים.
 - חשיבות הקשר בין התלמיד- ביה"ס - ההורים והגופים המפעילים - ראייה הוליסטית.
- הוסכם שללא הקשר הזה התוכנית לא תצלח. לפיכך נעשים מאמצים להגביר את מעורבות ההורים.